
Nei til patent på menneskelige gener

FRA FORENINGEN

STINE BJERKESTRAND NESJE

Informasjonsavdelingen

I løpet av de neste 20 årene vil genterapi bli en vanlig metode for å behandle og forebygge ikke-smittsomme sykdommer. Man vil ha identifisert alle humane gener, og den genetiske mekanisme for alle lidelser vil være beskrevet.

Nå diskuteres det om en forsker underveis i denne utviklingen skal kunne ta patent på humane strukturer, gener og sekvenser av gener.

Vanskelig EU-direktiv

Et direktiv om rettslig beskyttelse av bioteknologiske oppfinnelser utstedt av EU-parlamentet og rådet i 1998, skaper forvirring om EUs holdning til patent på menneskelige gener (1). I en del av dette patentdirektivet heter det at gener, en sekvens eller en delsekvens av et gen ikke skal kunne utgjøre en patentbar oppfinnelse, mens det i en annen del av direktivet åpnes nettopp for dette. Direktivet trådte i kraft da det ble utstedt i juni 1998 og skal innen utgangen av juli 2000 være implementert i EU-landenes lovgivning. Det er ennå ikke avgjort om Norge vil gå inn for at patentdirektivet også blir en del av EØS-avtalen. Den norske lægeforening har i likhet med sine søsterorganisasjoner i Europa engasjert seg sterkt mot muligheten for å ta patent på liv.

Livsviktig kunnskap i hendene på få

– Det er avgjørende at vitenskapelig forskning kan bli utført uten å bli hindret av kommersielle interesser, sier Harry Martin Svabø, generalsekretær i Legeforeningen. Dersom det åpnes for å ta patent på menneskelige gener, frykter Legeforeningen at forskningsresultater av betydning for hele menneskeheten blir behandlet som topp hemmelig. Åpenhet kan bety tap av fremtidige inntekter. Frykt for å bli pålagt store lisensavgifter kan hindre forskere i å gjennomføre og avslutte forskningsopplegg. Flere store firmaer driver allerede et intenst kappløp om å være i frontlinjen på området.

– Enkelte forskere kan bli sittende med monopol på livsviktig kunnskap, frykter Svabø. Monopolsituasjonen gjør at en forsker eller forskningsinstitusjon kan bestemme både pris og tilgjengelighet til helsetjenester.

Det vil være sterkt betenkelig at våre gener blir sett på som enkeltpersoners eiendom og ikke samfunnets fellesarv, mener Legeforeningen.

NHO og Forskningsrådet

I motsetning til Legeforeningen har både Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) og Norges forskningsråds direktør Christian Hambro engasjert seg sterkt for at regjeringen skal godta patentdirektivet. Begge parter er bekymret for at norsk næringsliv skal bli skadelidende om ikke Norge også aksepterer direktivet.

– Når man bruker tid og ressurser på forskning som fører frem til oppfinnelser, bør man kunne beskytte dem økonomisk, sier Hambro til Klassekampen 25. februar i år (2).

– Det er viktig at Norge ikke stiller seg utenfor den utvikling som nå skjer innenfor bioteknologi ved å innføre et de facto forbud som ikke finnes i de industriland det er aktuelt å konkurrere med. Et norsk nei til patentdirektivet vil være et negativt signal til de bioteknologiske miljøene i Norge, og på den måten bidra til å gjøre norsk velferd enda mer avhengig av de råvarer vi eksporterer, sier Næringslivets Hovedorganisasjon i sin høringsuttalelse (3) til Politi- og justisdepartementets høringsrunde om direktivet (4).

– Vi er like interessert som NHO og Forskningsrådet i at helsevesenet i Norge skal få ta del i den genteknologiske kompetanseutviklingen. Og vi er heller ikke mot at industrien tjener penger på nyutvikling av metoder og prosesser. Men vi kan ikke akseptere at det utdeles patentrettigheter på en del av vår genetiske fellesarv, understreker Harry Martin Svabø.

LITTERATUR

1. Den europeiske unions server: www.europa.eu.int/eur-lex/da/lif/dat/1998/da_398L0044.html
2. Løkeland-Stai Ø, Forus E. Driver politikk for NHO. Klassekampen 25.2.2000.
3. Næringslivets Hovedorganisasjon: www.nho.no/nhoweb/nyttogny.nsf/web/for_pressen.htm
4. Politi- og justisdepartementet: www.odin.dep.no/jd/publ/horing/patent/

Publisert: 10. mai 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 24. juni 2026.